

-zakonima, nego je *rađenje*, radnja u kojoj tek jest *rad*, bivanje u kojem se rad održava tako da sebe u svemu i sve u sebi obrađuje (stoga je pravi naslov Marxove misli: *tehno-logija rada* kao samom bitku primjerenog karaktera apsolutne zbilje). Ova obradba je beskrajno utežno i rastežno zbivanje, obnavljanje koje je po-sebično („znano”, „svjesno”) po-imanje sebe. Rad⁴⁵ je takvo zbivanje u kojem se poklapaju, podudaraju esencija i egzistencija; tek on je, a ne Hegelov spekulativni pojam filozofije, realizirani *pojam*, pojmljena *realnost*.

⁴⁵ Moglo bi se pitati: zašto ovako visoko, tj. samom bitku u njegovoj otvorenosti, epohalnoj mogućnosti, primjerenom karakteru smislene zbilje ostavljamo naslov „rada”, kad ovaj očigledno pokazuje svoje ontičko, ograničeno empirijsko podrijetlo? Riječ „rad“ (njemački Arbeit, opća germanska riječ, mhd. ar(e)beit. ahd. ar(a)beit, gotski arbailos, staroengleski earfoðe, staroislandski erfiðe — vjerojatno tvorba spram glagola koji je iščezao na germanском jezičnom području — ima značenje verwaist sein, ein zu schwerer körperlicher Tätigkeit verdingtes Kind sein“ = osirotjeti, biti siročić unajmljeno za teško tjelesno činjenje“, usporedi G. Wahrig, Deutsches Wörterbuch, Bertelsmann, Gütersloh 1968, str. 429) dolazi od indoevr. o r b h o - s, „osirotjeo, siromah“, slavenskog roboia, rabota, rad i rob itd., te ima prizvuk „nedostojnog, trudnog, mučnog činjenja“. Pa i Marx u Njemačkoj ideologiji (1845/46) govori o „ukidanju rada“ (MEW 3, str. 77, D. Z. f. Ph., str. 1241) a u Kapitalu III (u tekstu pisanom vjerojatno prije 1. izdanja Kapitala I, 1867) može „carstvo slobode“ zamisliti samo „s onu stranu“ nužnosti materijalne produkcije (MEW 25, str. 828), za koju slobodu je „osnovni preduvjet” „smanjenje radnog dana” (ibid.). Ipak zadržavamo ovaj naslov da bismo naglasili, s jedne strane, momenat autoriteta, discipline i moći, s druge strane, tegobu, trud, muku, ne-volju, teškoću itd., iako u znanstvenom radu koji nam važi kao paradigmatički, pa već i u razvijenom industrijskom radu, pogotovo automatiziranom itd., momenat „tjelesnosti”, bar direktno, nije više odlučujući. Rad nikada ne može za čovjeka postati puka igra, iako o sebi i za sebe upućuje na bitnu igru i sam sve utemeljujući kao temelj stoji u otvorenosti bez temelja, te je zato takvo činjenje koje svoju svrhu ima u sebi samom.